

Math van Loo en
Femke Geijssel
15 April 2021

lesopafstand.nl

Radboud Universiteit
RADBOUD
docenten academie

Eindrapportage Vragenlijstonderzoek onder
Leerlingen in het Voortgezet Onderwijs

Leren in Coronatijd

KBA Nijmegen

VORAAAD

Kennisnet

2

webinar
'Afstandsleren en hoe
verder'

Stichting OOK -
Radboud Docenten
Academie en e-Loo

Focus in dit webinar.

De impact die de Corona-periode op onze leerlingen gehad heeft.

- Wat weten we eigenlijk? Wij focussen op het leerlingperspectief, maar niet alleen daarop.
- Welke conclusies verbinden we aan die informatie?
- Welke conclusies trekt de inspectie in de Staat van het Onderwijs (14 april)?
- Hoe pakken we vertraging in het leren op?
- Welke wensen, dilemma's of kaders volgen hieruit?
- En hoe verhoudt zich dit tot de middelen die het Nationaal Plan scholen biedt?
- Wat hebben we als schoolleiders geleerd van de lockdown-periode en wat gaan we doen met die kennis?
- Is het mogelijk om het onderwijs nu structureel te verbeteren?

Eindrapportage Vragenlijstonderzoek onder
Leerlingen in het Voortgezet Onderwijs

Leren in Coronatijd

Onderzoek met de

- De stem van de leerling in de eigen school
- Benchmarking ter ondersteuning van netwerklernen in bestuur/sector
- Stichting OOK: Onomkeerbaar geanonimiseerde uitvoer van gegevens ten behoeve van wetenschappelijke analyse.

Zijn er scholen die het thuisleren anders organiseren dan leren op school?

Hoe kunnen we ontwikkelen en evalueren?

Van wie of wat leren we het meeste over thuisleren en evaluatie van onderwijs?

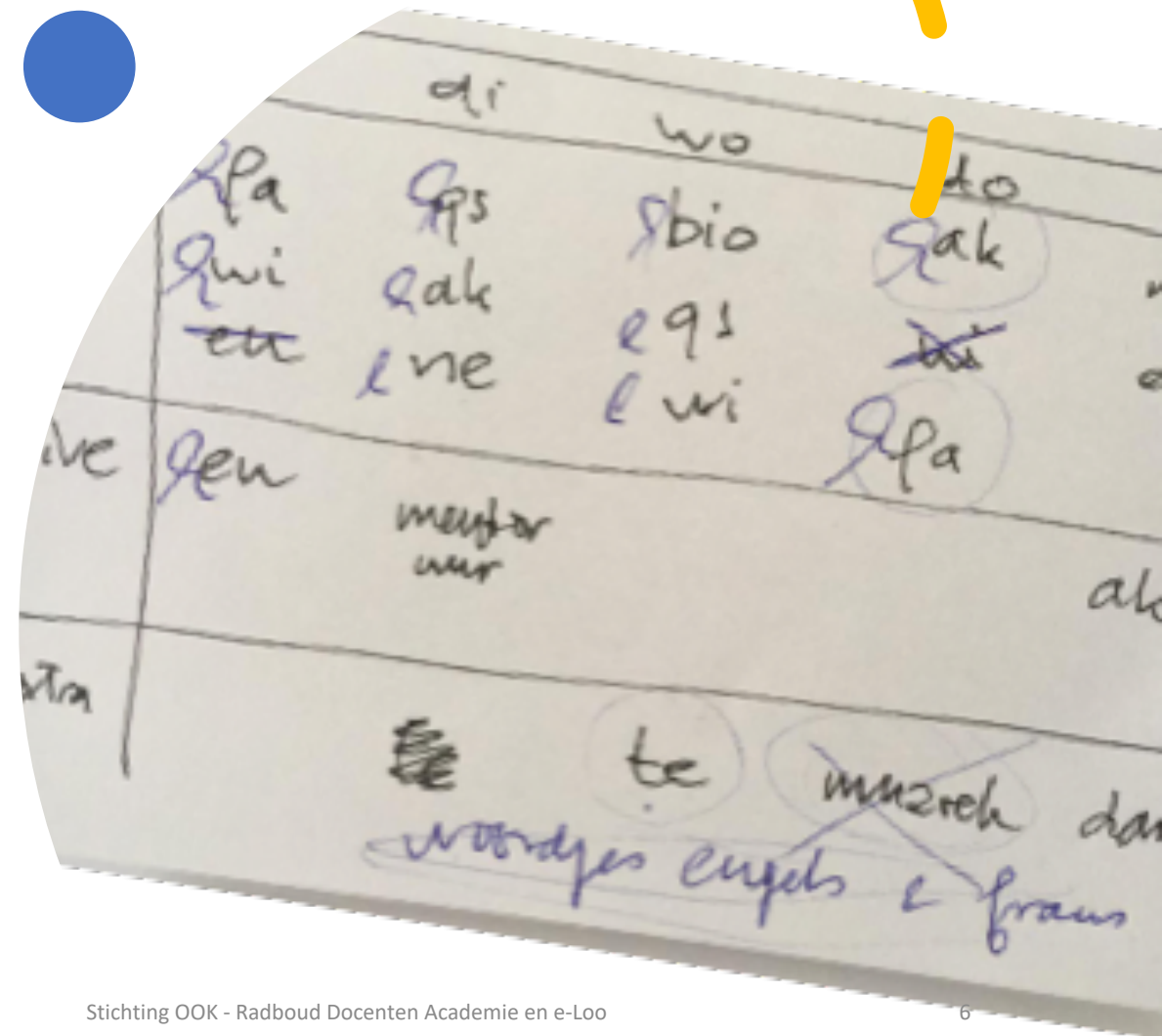
Doel van het onderzoek

Leerlingen te bevragen over:

- hun ervaringen met afstandsonderwijs en thuis leren
- hun behoeften bij heropening c.q. (her-)inrichting van het onderwijs.

Praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek.

Wat betekent corona voor (de motivatie in) het thuisleren van de leerlingen? In dit onderzoek gaat het dus alleen om de percepties van leerlingen.

Theoretische achtergrond

Zelfbeschikkingstheorie (Ryan & Deci) :

- Willen leren → autonome motivatie = leren omdat je het leuk vindt en/of omdat je denkt dat het zin heeft.
- Moeten leren → gecontroleerde, verplichte motivatie = leren vanwege externe prikkels en stress.

Onderzoeksvraag:

Konden leerlingen de switch maken naar autonome motivatie? Hebben scholen met hun onderwijskundige aanpak van het afstandsonderwijs de leerlingen geholpen of juist gehinderd om deze switch te maken?

Zelfbeschikking

- Voldoende gevoel van autonomie
- Voldoende gevoel van competentie
- Op een basisgevoel van veiligheid en verbondenheid

Onderzoekspopulatie

Binnen 8 weken:

- bijna 22.000 enquêtes ingevuld
- 114 vestigingen
- van 74 besturen
- regulier en particulier
- 100-en pagina's antwoorden op open vragen.

	N	%
VMBO (bb, kb, gl, tl), PrO en ISK klassen van leerjaar 1 t/m 4	6789	31
Dakpanklassen VMBO-t t/m VWO van leerjaar 1 t/m 3	7059	32
VWO klassen (atheneum, gymnasium) van leerjaar 1 t/m 3	3255	15
HAVO en VWO klassen van leerjaar 4 t/m 6	4852	22
Totaal	21955	100

	N	%
VMBO (bb, kb, gl, tl), PrO en ISK klassen van leerjaar 1 t/m 4	6789	31%
Dakpanklassen VMBO-t t/m VWO van leerjaar 1 t/m 3	7059	32%
VWO klassen (atheneum, gymnasium) van leerjaar 1 t/m 3	3255	15%
HAVO en VWO klassen van leerjaar 4 t/m 6	4852	22%
Totaal	21955	100%

Uitingen van autonomie in het afstandsleren

Online participatie

- De mate waarin leerlingen aangeven actief te hebben geparticipeerd in de online lessen.

Zelfvertrouwen in de leervorderingen

- De mate waarin leerlingen vertrouwen hadden in de leervorderingen en bevordering naar het volgende schooljaar.

Uitingen van competentie in het afstandsleren

Leerijver

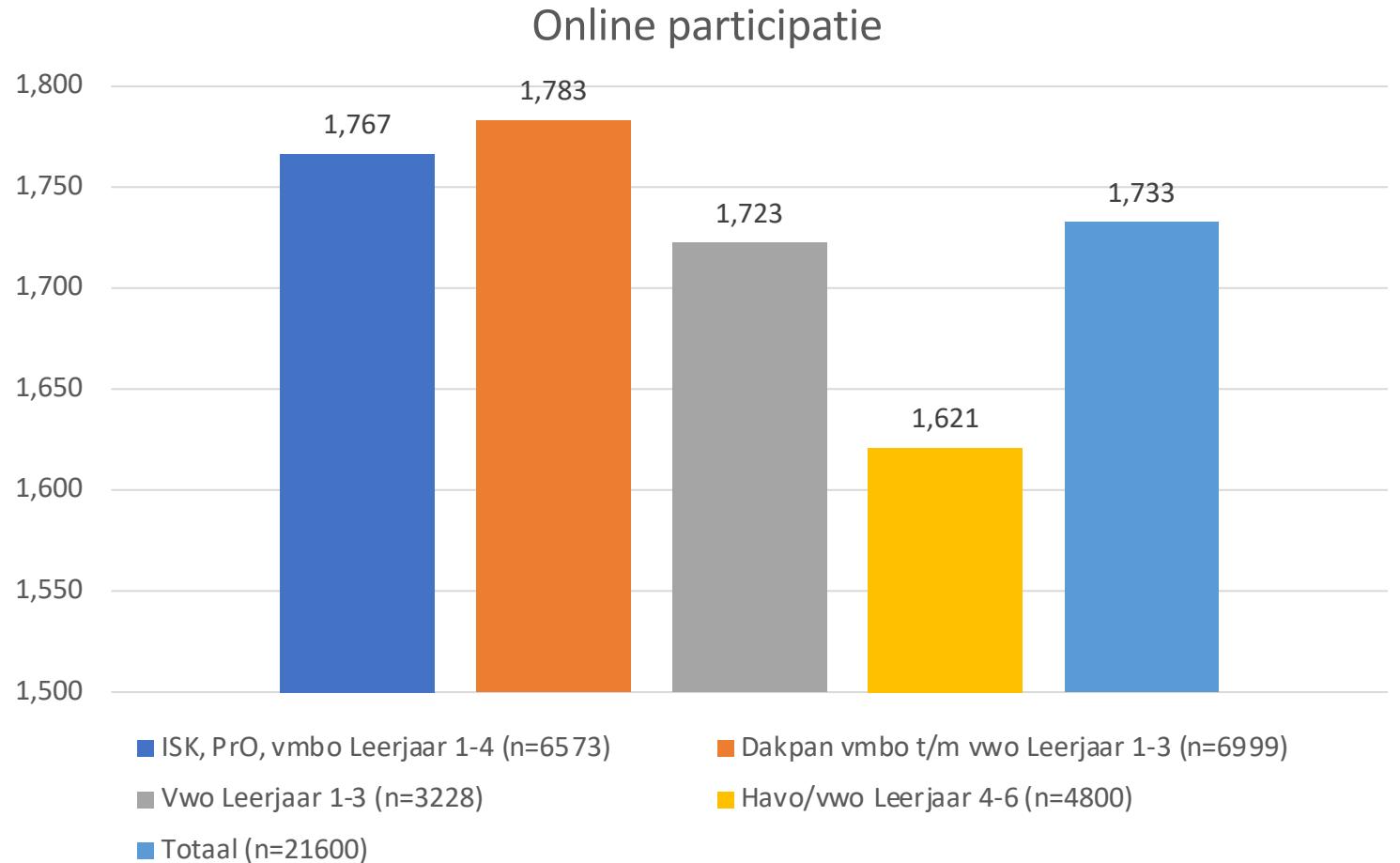
- De mate waarin leerlingen het gevoel hebben competent te zijn in het leren.

Leermoeite

- De mate waarin het leerlingen moeite kost om te gaan leren.

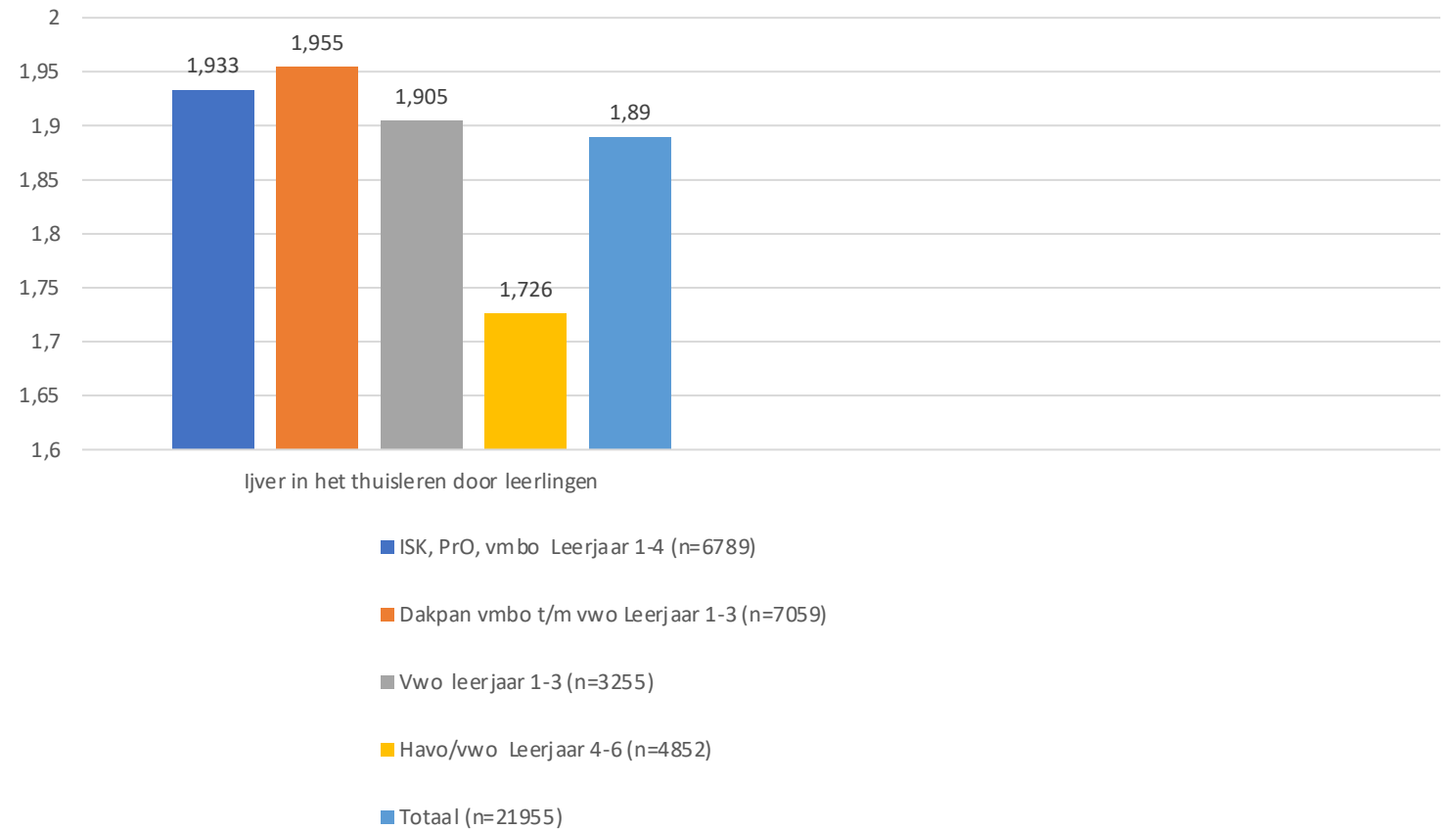
Online participatie

Opleidingsniveau en – jaar

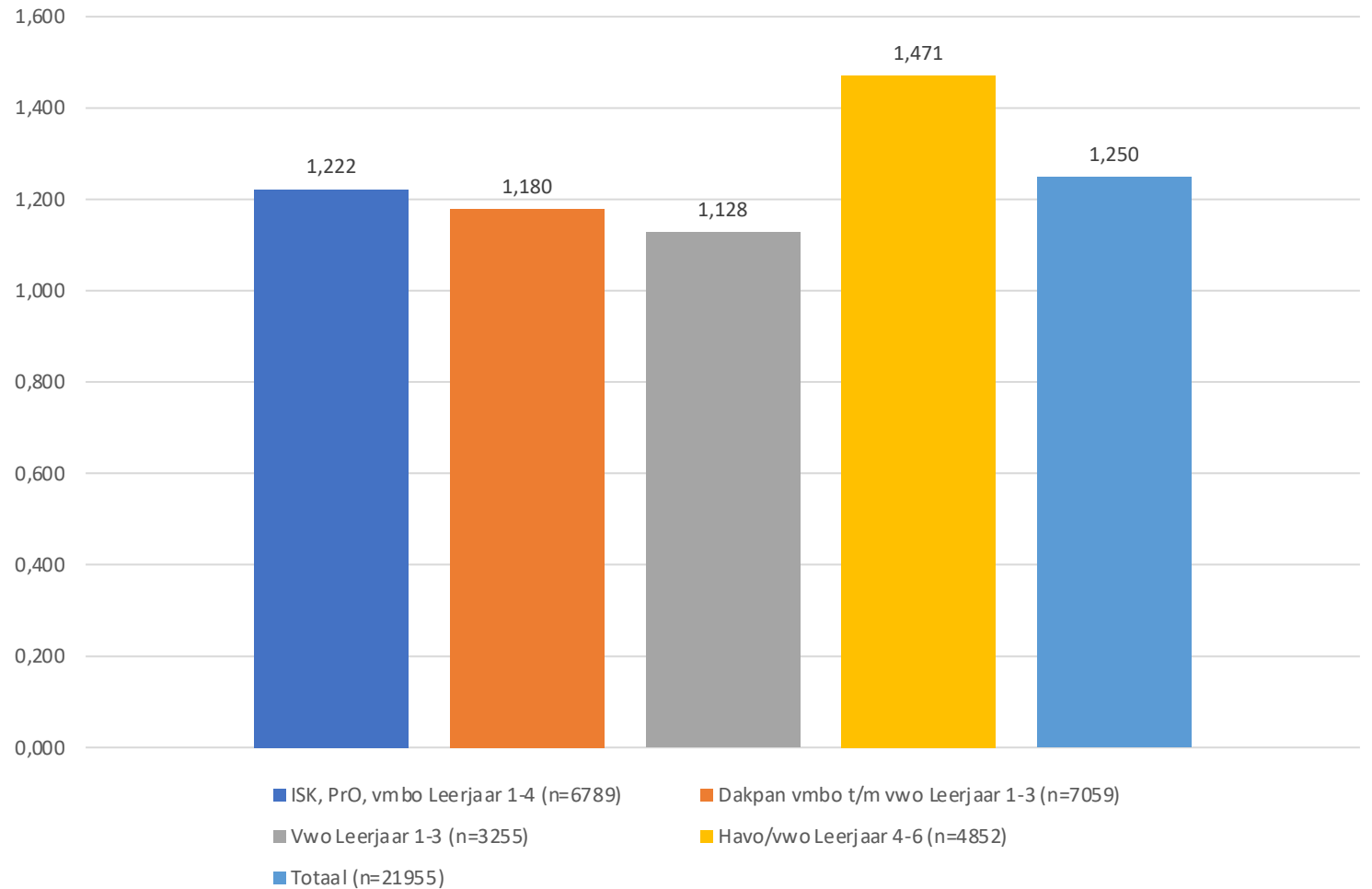
Leerijver

■ Opleidingsniveau en – jaar

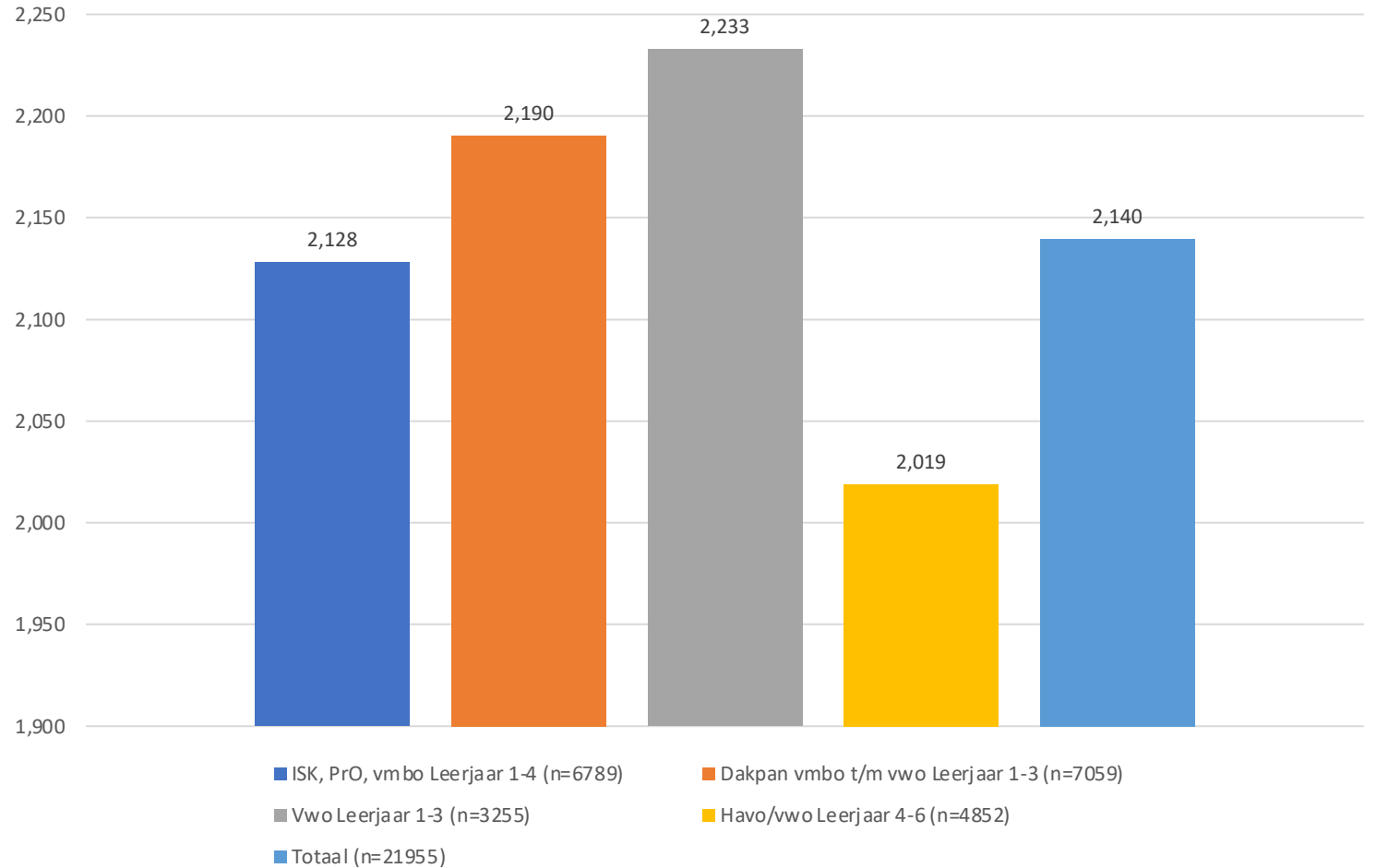
Leermoeite

Opleidingsniveau en – jaar

Zelfvertrouwen

■ Opleidingsniveau en – jaar

- *De impact van persoonlijke leergerichte aandacht op de leer-motivatie is groot, terwijl de gemiddelde scores op persoonlijke aandacht relatief laag zijn (M 1,3 en 1,1= 'een beetje').*
- *Leerlingen vragen om leerdoelgerichte feedback van vakdocenten.*
- *26.8% van de leerlingen geeft aan thuis met onvoldoende concentratie te kunnen werken door de werkplek. Het ontbreken daarvan heeft een grote impact op hun zelfvertrouwen, ijver en leermoeite.*
- *mentoren /coaches waren veelal vaak beschikbaar, maar besteedden in meer dan de helft van de gevallen weinig tot geen aandacht aan het leren. Dat geldt ook voor de vakdocenten.*

conclusies

	<ul style="list-style-type: none">• Ik wil meer individuele contact met mijn mentor of coach	
	<ul style="list-style-type: none">• Ik wil meer hulp en feedback van docenten	
	<ul style="list-style-type: none">• Ik wil meer hulp bij het plannen	
	<ul style="list-style-type: none">• Ik wil een eenvoudiger rooster	
	<ul style="list-style-type: none">• Ik wil meer samenwerken met klasgenoten	
	<ul style="list-style-type: none">• Ik wil op een andere plek mijn (school)werk maken dan thuis	
	<ul style="list-style-type: none">• Ik wil mijn klasgenoten en vrienden vaker zien	

Een groot deel van de leerlingen geeft de volgende wensen aan, degenen zonder goede werkplek nog meer dan die met een goede werkplek. HV 1-3 minder dan alle andere leerlingen.

Per school en per regio lijken er significante verschillen te zijn gegroeid. Dit vraagt om een gedifferentieerde aanpak van de problematiek en om nader onderzoek.

1.	Ik hoop dat alles weer wordt zoals het was voor corona.	
2.	Ik hoop dat het afstandsonderwijs doorgaat, omdat het voor mij prima werkt zo.	
3.	Ik hoop dat ik minder lessen op school krijgen en meer tijd voor huiswerk dan voor corona.	
4.	Ik hoop dat de online lessen blijven maar ik wil mijn opdrachten op school maken (met meer hulp en meer manieren om samen te werken).	
5.	Ik hoop dat de school gesloten blijft, omdat ik bang voor corona.	

Opnieuw met grote verschillen tussen scholen en tussen leerlingen met/zonder goede werkplek, blijken:

- zeer veel leerlingen stelling 1 te onderschrijven;
- verrassend veel leerlingen stellingen 2 -3-4;
- zeer weinig stelling 5.

Docentaanpak	
Controlerend ("controlling")	Autonomie-ondersteunend
Gebruikt extrinsieke bronnen van motivatie <ul style="list-style-type: none"> • Gebruikt beloning, straf, dreigementen, • Geeft opdrachten, eist meedoen 	Benut innerlijke motivatiebronnen <ul style="list-style-type: none"> • Interesse, plezier, gevoel van uitdaging • Schept mogelijkheden voor eigen initiatief
Controlerend taalgebruik <ul style="list-style-type: none"> • Zet onder druk, speelt in op gevoel van eigenwaarde van leerlingen • Spreekt van "moeten" • Gaat niet in op waarde, betekenis, nut, belang van verzoeken 	Informatief taalgebruik <ul style="list-style-type: none"> • Informatie gevend, flexibel • Biedt keuzes, opties • Identificeert waarde, betekenis, nut, voordeel van verzoeken
Gaat in tegen negatieve gevoelens van leerlingen en probeert die te veranderen <ul style="list-style-type: none"> • Verbiedt/maakt bezwaar tegen uitingen van negatieve gevoelens door leerlingen • Ziet negatieve gevoelens als niet OK, iets dat moet worden veranderd/opgelost 	Erkent en accepteert negatieve gevoelens van leerlingen <ul style="list-style-type: none"> • Luistert aandachtig, open, begripvol • Accepteert negatief gevoel, klagen is toegestaan

Autonomie-ondersteund i.p.v. controlerend docentgedrag

Structuur-
ondersteund i.p.v.
structuur-
ontbrekend
docentgedrag

Structuur	
Weinig structuur	Veel structuur
<u>Tijdens de introductie</u> Afwezige, onduidelijke, ambigue, verwarrende aanwijzingen/instructies <ul style="list-style-type: none"> • Wat er gedaan moet worden, wordt niet of verwarrend gezegd • Slecht georganiseerd • Geen duidelijk raamwerk voor de les die start 	Duidelijke, begrijpelijke, expliciete, gedetailleerde aanwijzingen, instructies <ul style="list-style-type: none"> • Wat er gedaan moet worden is duidelijk • Goed georganiseerd • Duidelijk raamwerk voor de les
<u>Tijdens de les</u> Zwakke begeleiding <ul style="list-style-type: none"> • Weinig (bege)leiding • Geen actieplan, geen doel • Weinig hints om grip te krijgen op wat er gebeuren moet 	Sterke begeleiding <ul style="list-style-type: none"> • Veel (bege)leiding • Duidelijk actieplan, duidelijk doel • Veel hints om grip te krijgen op wat er gebeuren moet
<u>Tijdens de feedback</u> Feedback is afwezig of verwarrend <ul style="list-style-type: none"> • Geen feedback, niet taak-relevant, doordatelen • Competentie-irrelevante feedback 	Feedback: vaardigheidsondersteunend, instructief <ul style="list-style-type: none"> • Constructief, informatief • Competentie-relevante feedback

Samenvattend
tot hier

In lijn der verwachting:

- Havo-vwo bovenbouw een afwijkend patroon
- Leerlingen willen elkaar graag zien

Opvallend: **> 25% geen toereikende thuiswerkplek**

Concentratie op het leren:

- weinig behoefte aan meer mentoring, meer aan op leerdoel gerichte feedback van vakdocenten.
- Verder:
 - eenvoudiger rooster
 - meer hulp bij plannen
 - meer feedback van vakdocenten
 - meer tijd voor huiswerk/oefenen en dus kortere instructies.

Onze adviezen voor docenten (jan. 2021)

1. **Differentieer op basis van degelijk onderzoek** onder je leerlingen naar hun ervaringen met online onderwijs (vragenlijst en tool zijn voor jullie beschikbaar). Toon het lef tot differentiatie om verdere segregatie tegen te gaan.
2. **Monitor de effecten van de didactische keuzes** die je maakt met behulp van betrouwbare data. Kijk bij elkaar in de les op basis van een betrouwbare en passende kijkwijzer en wissel uit. Analyseer en leer samen.
3. **Ondersteun als vakdocenten de autonome motivatie** bij leerlingen. Denk ook aan samenwerkingsopdrachten voor leerlingen die thuis de les volgen.
4. **Zet na elke les een feedback vragenlijst digitaal uit** bij je leerlingen en bevroeg hen op hun ervaringen. Doel: contact houden, opbrengst meten en gerichte hulp kunnen bieden. Baseer die vragenlijst op je lesmodel.
5. **Registreer je ontwikkelbehoefte** en volg je eigen ontwikkeling.

fragmenten interviews John Hausmans en Marieke Folkers

Marieke Folkers was rector van het Utrechts Stedelijk Gymnasium en wordt *head* of de International School Utrecht. Zij meldt interessante zaken over gesignaleerde talenten en dynamieken, nieuwe focuspunten in de pedagogische benadering en onder andere toetsing.

(1.20 – 6.33.)

John Hausmans is rector van het Stella Maris College in Meerssen en Valkenburg. Hij combineert momenteel met zijn team een herstelopdracht (kwaliteitscultuur en onderwijsresultaten) met een post-Corona aanpak. Dat is best veel om te doen. Hij heeft interessante ideeën over zoiets gerealiseerd kan worden. Zijn *lessons learned over flexibilisering en maatwerk*. (0.30 – 6.48.)

Onze adviezen voor bestuurders en schoolleiders (april 2021)

1. Zorg voor **tijd en menskracht**, om de volgende acties uitvoerbaar te maken.
2. **Organiseer de onderwijskundige basis** van je scholen en het schoolprogramma voor volgende schooljaren zo dat de stem van de leerling voortdurend wordt meegenomen.
3. **Richt daarop de kwaliteitszorg ook op in**, niet alleen om te verantwoorden, maar veel meer om te monitoren en bij te sturen. Ook andere systemen en routines vragen om herziening, wil je de kern van het onderwijs opnieuw bepalen.
4. **Werk sterk projectmatig:**
 1. degelijke oorzaak- en resultaatanalyse
 2. 1-op-1 relatie tussen oorzaken en aanpakken
 3. SMART formuleringen
 4. harde evaluatiecriteria + meetwijzen + planning uitvoering en terugkoppeling. PDCA.

Onze adviezen voor bestuurders en schoolleiders (april 2021)

18 april 2021

Vertaal nieuwe kennis en vaardigheden die nu nodig blijken naar nieuwe functiebeschrijvingen als borging.

Vraag medewerkers zichzelf te evalueren m.b.v. feedback. Breng het eigenaarschap van professionalisering en kwaliteitszorg terug bij de eigenaren, de professionals. Scan die ontwikkelingsbehoefte en de mate waarin medewerkers zich daadwerkelijk (kunnen) ontwikkelen.

Richt ontwikkelingsgerichte gesprekscycli in, die resulteren en concrete afspraken en monitoring van zowel het zichtbare effect als de ervaren kwaliteit van de gesprekken.

Baseer de monitoring / eindevaluatie van het schoolprogramma op meerdere bronnen in en buiten de school en op meerdere soorten data.

interview Marc Mittelmeijer, bestuurder CVO-R'dam.

stappenplan schoolscan en schoolprogramma – format OCW

“In beeld brengen van de brede impact van corona op leerlingen”

Stappen 1 t/m 8	Welke data heb je tot je beschikking?
<p>1. De probleem- en behoefte – analyse. Domeinen concretiseren:</p> <p>‘een probleem en behoefteanalyse op leerling- en schoolniveau op basis waarvan u vervolgens een beredeneerde en onderbouwde keuze kunt maken voor passende interventies.’</p>	<p>1. Cognitieve ontwikkeling: in beginsel alle leergebieden.</p> <p>2. Praktijkvorming: de kennis en vaardigheden die leerlingen in de praktijklessen en in stages verwerven.</p> <p>3. Sociaal-emotionele ontwikkeling en welbevinden: hierbij gaat het bijvoorbeeld om impulsbeheersing, omgaan met ruzies, samenwerken, concentratie, motivatie, werkhouding, plannen, sociale veiligheid en zelfvertrouwen.</p>
<p>2. Beschikbare gegevens inventariseren</p>	<p>Ad 1: NB: check of de onderwijsresultaten compleet, valide en betrouwbaar zijn.</p>
<p>3. Ontbrekende gegevens verzamelen</p>	<p>SET - onderzoek van de Stichting OOK wordt herhaald. Lesobservaties en conclusies.</p>
<p>4. Analyseren</p>	
<p>5. Verklaringen, gevolgen en conclusies</p>	
<p>6. Conclusies bespreken en delen</p>	
<p>7. Behoeften en mogelijkheden school en partners in beeld brengen</p>	<p>een ‘schoolprogramma’, op basis van overleg tussen alle betrokkenen en instemming van de MB</p>

Aandachtspunten voor regeerakkoord advies van de Onderwijsraad

De Onderwijsraad geeft daarom onder meer de volgende aandachtspunten voor het regeerakkoord mee:

- Breng de basiscondities voor goed onderwijs op orde.
- Kies in het regeerakkoord voor een beperkt en realistisch aantal beleidsprioriteiten voor onderwijs en onderbouw die met kennis uit onderzoek en met kennis, inzichten en ervaring van de mensen die het beleid in de praktijk moeten brengen.
- Investeer structureel door toereikende bekostiging van het onderwijs.

Tot slot pleit de raad ervoor de problemen in het onderwijs als direct gevolg van de coronacrisis niet geïsoleerd aan te pakken, maar in samenhang met de structurele onderwijsvraagstukken en -problemen, die al voor de coronacrisis speelden en erdoor zijn verscherpt. **De raad geeft daarom het advies het Nationaal Programma voor Onderwijs, als herstelprogramma voor de korte termijn, via het regeerakkoord stevig te koppelen aan en uit te breiden naar een duurzaam verbeter- en ontwikkelprogramma.**

wat zijn je
plannen?

1. **Wat heb je vooral geleerd (en meegenomen) in deze periode van afstandsonderwijs?**
2. **Hoe ga de schoolscan inrichten?**
3. **Welke elementen in je schoolprogramma mogen zeker niet ontbreken?**
4. **Welke effecten op de langere termijn beoog je?**

Zet je antwoorden in de **Mentimeter**.

hulptroepen

Er komt nog een '**menukaart**' met effectieve interventies, volop hulp wordt van alle kanten aangeboden, er is een **format** van het ministerie, maar het schoolteam moet toch zelf een '**schoolscan**' en vervolgens een '**schoolprogramma**' opstellen en uitvoeren waarmee leerlingen echt geholpen worden.

Hulptroepen volop. Wij bevelen aan:

- **1 nader onderzoek met de SET naar wat leerlingen nodig hebben.** Niet beperken tot het incomplete en scheve beeld in leerlingvolgsystemen.
- **Monitoring en verantwoording** meteen goed voorbereiden, effecten meten, ook in de lessen.
- **Opleiden** realistisch te plannen door het scholingsaanbod eenvoudiger toegankelijk te maken en **meer hulptroepen** te laten aanrukken, meer docenten om lesgroepen kleiner te kunnen maken en om meer tijd te kunnen maken voor die scholing.

reflectie vanuit de wetenschap: dr. Femke Geijssel